

LA GUERRA CIVIL A RIPOLL (1936-39)

Entrada del Refugi Antiaeri de la Plaça de l'Ajuntament
(Autor: E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès)

@cooltur1

@twitcooltur

@_cooltur

#unmondecultura

LA SEGONA REPÚBLICA

El 14 d'abril de 1931 es proclamava, a l'Estat Espanyol, la Segona República, després que el monarca Alfons XIII abandoni el país per emigrar a Itàlia. Amb la proclamació de la nou règim democràtic, es va redactar una nova Constitució, el 9 de desembre de 1931, que marcava una separació, fins aleshores inexistent, entre l'Església i l'Estat, i, a més, acceptava les autonomies regionals (amb l'aprovació dels Estatuts d'Autonomia de Catalunya, el 9 de setembre 1932, Euskadi, octubre de 1936, i Galícia, 1 de febrer de 1938).

Podem dividir la Segona República en tres fases molt clares:

- 1931-1933 com a **Bienni Reformador**, on el nou govern de la República va aplicar un gran nombre de reformes, com millores dels drets laborals, una reforma de l'exèrcit, la creació d'una llei per al divorci, la secularització dels cementiris (fer els cementiris llocs públics i no eclesiàstics), la dissolució de la Companyia de Jesús, la construcció de noves escoles (amb un canvi de la llei d'educació, deixant de segregar les classes per qüestió de sexe), etc. Totes aquestes reformes van ser fortament criticades per partits d'ideologia de dretes, així com per l'església i l'exèrcit, sense rebre gran suport de les classes obreres. Aquest Govern, a més, va haver de fer front a algun intent d'aixecament militar.
- 1933-1936 com a **Bienni Negre**, on el nou Govern de la República està format per formacions polítiques de dretes. Durant aquest bienni, el nou Govern paralitza totes les reformes fetes durant el primer bienni. A més, aquest govern ha de fer front a l'aixecament dels miners asturians, així com a la revolta, coneguda com a **Fets d'Octubre**, que hi va haver a Catalunya (en la que l'Estatut d'Autonomia va ser suspès, i els representants del Govern de la Generalitat van ser empresonats després que Lluís Companys proclamés l'Estat Català dins d'una República Federal Espanyola).
- 1936-1939 com a **Govern del Front Popular**, on els partits d'esquerres recuperen el Govern, i reinicien les reformes començades al 1931. Aquest és el Govern que va haver de gestionar tota la Guerra Civil després de l'intent, mig frustrat, de Cop d'Estat per part de sectors conservadors de l'exèrcit.

INICI DE LA GUERRA

El 19 de Juliol de 1936, dos dies després que hagués passat amb les tropes del Marroc, es va produir l'aixecament militar a Catalunya. Aquesta revolta va ser aturada gràcies a les forces d'ordre públic i a grups de les diferents milícies populars (formades per militants de diferents partits polítics i sindicats, així com voluntaris).

Malgrat que a Catalunya, com en altres regions espanyoles, l'aixecament va poder ser aturat, aquest va triomfar en altres parts del territori, i d'aquesta manera, va començar la Guerra Civil Espanyola.

El Govern de la República, veient l'alçament militar, va firmar uns decrets dissolent totes les unitats de l'Exèrcit que van prendre part de la revolta, i el llicenciament de totes les tropes els caps de les quals s'haguessin posat en contra de la legalitat republicana. Aquesta decisió del Govern va deixar, a l'estat, pràcticament sense efectius de l'exèrcit. A més, la majoria de caps de l'exèrcit que s'havien revoltat van ser executats per les milícies populars.

La desaparició de l'exèrcit, junt amb un augment de la població civil armada, van provocar un col·lapse total de l'administració pública, que va ser substituïda, durant un breu període de confusió, pels comitès de barri, locals i comarcals, formats per gent civil fortament armada.

Durant aquests dies, les presons de Catalunya van ser obertes, deixant en llibertat els presos que hi havia (la majoria eren delinqüents comuns) per omplir-les de persones de dretes, religiosos, militars, gent de missa, etc (la totalitat eren detinguts per les seves idees i creences). Aquesta repressió es va fer utilitzant els mètodes legals que existien. No obstant això, unes 8500 persones van ser assassinades pels "incontrolats" que actuaven pel seu compte. La Generalitat va intentar evitar aquestes matances, així com la destrucció d'edificis religiosos, arxius, biblioteques i de tresors religiosos tot donant passaports i protegint la sortida de milers de persones, i emprant els edificis religiosos per evitar-ne la seva destrucció. En certs pobles i ciutats, a més, els comitès locals també van aconseguir salvar alguns edificis, com la catedral de Girona, la Seu d'Urgell, la de Tarragona, etc. No obstant això, la pràctica religiosa es va veure reduïda a la clandestinitat, fent que l'opinió catòlica catalana s'acostés al franquisme.

Per intentar reconduir aquesta situació de gran desordre, el 20 de juliol del 36 el President Companys es va reunir amb els dirigents sindicals per intentar arribar a un acord. Primer els va admetre el mèrit de la victòria enfront de l'exèrcit revoltat, i es va disculpar per les repressions que aquestes organitzacions haguessin pogut sofrir en el passat. A més, també els va oferir el poder (sabent que no el podien acceptar) i els va proposar de crear un Comitè Central de Milícies Antifeixistes, organisme que va ser acceptat per la CNT-FAI. El 27 de Novembre del 1936, quan la CNT-FAI va decidir entrar a

formar part del Govern, es va dissoldre el Comitè Central de Milícies Antifeixistes instaurant, altra vegada, el poder del Govern de la Generalitat. En aquest acord, la Generalitat de Catalunya va passar a estar formada per tres representants de la CNT, dos de la FAI, tres d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), tres de UGT i un per Acció Catalana Republicana, Unió de Rabassaires, PSUC i POUM.

A més, des d'un primer moment del principi de la Guerra Civil, diferents grups de milícies (voluntaris), van anar a lluitar a l'Aragó, amb la idea de recuperar Saragossa. Totes aquestes columnes estaven formades per voluntaris que volien lluitar contra el feixisme, i d'altres ansiosos per utilitzar les armes preses. Aquests grups, sense formació militar, estaven assessorats per algun cap militar, i van aconseguir les primeres victòries al camp de batalla.

Un cop la Generalitat va prendre altra cop el control de la situació, va intentar regularitzar totes les col·lectivitzacions d'empreses que els comitès havien fet, així com intentar investigar i perseguir judicialment, tots aquells assassinats que els revolucionaris havien perpetrat sense un judici legal.

Durant la Guerra, les grans divergències ideològiques de totes les forces polítiques que actuaven a Catalunya (anarquistes, comunistes i socialistes), van esclatar el 3 de maig de 1937, donant pas als coneguts "Fets de Maig", creant una Guerra dins la Guerra, on grups comunistes es van enfrontar a la Generalitat, alhora que la CNT es va enfrontar amb el POUM. Aquests fets van tenir cabuda a Barcelona i van durar una setmana, deixant prop de 280 morts.

Un cop els fets de Maig es van controlar, es va formar un nou Consell de la Generalitat, que va durar fins a la fi de la Guerra, on la CNT deixava de tenir-hi representació.

RIPOLL

Un dels grans problemes que va tenir la ciutat de Ripoll durant tota la guerra va ser l'escassetat de subministraments de primera necessitat. Ripoll no tenia un gran terme municipal, i una quantitat molt petita de la població es dedicava a la ramaderia. La majoria de gent es dedicava al sector industrial, però les diferents crisis en el sector tèxtil havien fet que molts dels ciutadans ripollesos es trobessin, en el moment de l'esclat de la guerra, en situació d'atur, complicant, encara més, les gestions de l'ajuntament.

Amb l'inici de la guerra, un gran nombre de ripollesos van ser assassinats per la seva ideologia (de dretes) o per formar part del clero. Aquests assassinats no van ser compartits per tots els membres del comitè antifeixista de Ripoll, provocant fortes discussions i algunes dimissions. Molts edificis van ser confiscats per a instal·lar-hi les seus dels partits polítics i sindicats, així com "indústries de guerra", i a mesura que la guerra anava avançant, un gran nombre de soldats i forces d'ordre públic es van anar instal·lant a la ciutat. Ripoll, a més, també va haver d'organitzar l'acollida a un gran nombre de

refugiats que van anar arribant a la ciutat durant tota la guerra. Aquesta situació va anar agreujant, encara més, l'escassetat dels productes de primera necessitat que estava patint la ciutat.

La Guerra anava avançant, i la primera línia de front era, cada vegada, més a prop de la ciutat. A finals del mes de gener i principis de febrer, Ripoll va patir 4 bombardejos per part de les tropes Franquistes. El front ja era a tocar, i, finalment, el 7 de febrer de 1939 la ciutat va ser ocupada per les forces Franquistes, marcant l'inici de la dictadura Franquista a la ciutat.

Des de COOLTUR us volem proposar un recorregut per Ripoll per descobrir els anys de la Guerra, així com la presa de Ripoll per part de les tropes colpistes comandades pel General Franco, iniciant-se, d'aquesta manera, la dictadura Franquista en aquesta ciutat.

Plaça de l'Ajuntament

Ajuntament

Començarem la nostra ruta davant de l'Ajuntament de Ripoll. Per a poder fer una explicació una mica més amena i acurada, hem cregut necessari subdividir l'explicació en diferents aparats. El tema a tractar té una complexitat molt gran i, sense els diferents apartats, creiem que es podrien desdibuixar les diferents explicacions, cosa que ens portaria a tenir una visió més confusa d'aquest període.

1. Formació de l'Ajuntament de Ripoll

El 17 de desembre de 1933 s'havien de celebrar eleccions municipals, però aquestes es van posposar, a causa d'una revolta anarquista, fins al 14 de gener de 1934.

En aquestes eleccions, a Ripoll es van presentar 4 candidatures diferents, Esquerra Republicana (ERC), Unió Socialista (US), el Partit Comunista Català (PCC) i la Coalició Ripollesa Republicana (que estava formada per la Lliga i Acció Catalana). Les eleccions les van guanyar la Coalició Ripollesa Republicana.

El mes d'octubre de 1934 es va decretar una vaga general a conseqüència dels anomenats Fets d'Octubre, on el president Lluís Companys havia proclamat l'Estat Català dins de la República Espanyola. Les conseqüències d'aquests fets, va ser la detenció de tot el govern de la Generalitat junt amb diferents regidors de diferents pobles de Catalunya, la supressió de l'Estatut Català de 1931 i l'establiment d'un Governador Civil que va dissoldre tots els ajuntaments catalans.

En el cas de Ripoll, després dels fets d'Octubre, els regidors (la majoria dels quals eren membres de la Lliga) no van deixar els seus càrrecs, i van continuar al capdavant del consistori.

Després de les eleccions generals de 1936, que van guanyar el Front Popular d'Esquerres, es va restablir tots els ajuntaments catalans que havien estat escollits en les eleccions municipals de 1934. Quan es van restablir els ajuntaments, els regidors de la Lliga de Ripoll, per ètica, van dimitir dels seus càrrecs cedint el govern municipal a Esquerra Republicana, que amb minoria, va ocupar tots els càrrecs del consistori.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, per això, l'Ajuntament no va desaparèixer, però el seu poder es va veure fortament reduït per la creació dels comitès antifeixistes. A Ripoll, el comitè es va crear **el 21 de juliol de 1936 en dependències municipals, i va estar format amb representants de l'Ajuntament, el cap militar de les forces de la població, representants d'Esquerra Republicana (ERC), representants d'Unió General dels Treballadors (UGT), representants del Partit Comunista (PCC), representants de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i representants de la Federació Anarquista Ibèrica (FAI).**

El comitè de Ripoll es va dissoldre el 12 d'octubre de 1936, després que la Generalitat de Catalunya arribés a un acord amb la CNT per crear governs de contenció popular en contra de la Guerra. En aquest moment, l'Ajuntament de Ripoll va estar format per 6 representants d'ERC, 6 representants de la CNT-FAI, 4 representants del PSUC i 2 representants de la Unió de Rabassaires.

2. Els primers dies de Guerra. Mobilitat i morts.

L'alçament Militar en contra del Govern de la República va provocar uns dies de gran incertesa entre la població ripollesa. De fet, el 19 de juliol de 1936 diversos grups d'obrers del Front Popular de Ripoll, juntament amb la guàrdia civil i els carrabiners de Ripoll, van vigilar les carreteres i els carrers de Ripoll per evitar que hi hagués cap intent feixista o monàrquic d'alçament. La por estava generalitzada, i qualsevol rumor es prenia amb gran consideració. En aquest aspecte, el 20 de juliol va córrer el rumor que 4 o 5 camions plens de feixistes es dirigien a Ripoll. Per fer front a la possible arribada d'aquests camions, representants de la CNT, UGT, PCC i ERC van anar a les comissaries per demanar armes, i van col·locar 8 vagons de tren al pas de nivell del Passeig Ragull per a crear-hi una gran barricada. A dins dels vagons, i a les cases dels voltants s'hi van col·locar milicians armats esperant als possibles camions de feixistes. Al no arribar els camions, van decidir desfer la barricada el dia següent.

Amb l'Alçament Militar també va sorgir un moviment anticlerical de grans dimensions, ja que l'església catòlica havia beneït el cop d'Estat com una

creuada per recuperar els valors de la població espanyola. Aquests moviment anticlerical es va caracteritzar, tal i com veurem més endavant, en la destrucció d'imatges i edificis religiosos.

A més, hi va haver una forta persecució dels membres del clero i gent afí a l'església (bàsicament persones amb ideologia de dretes). Aquesta persecució va fer que molta gent intentés fugir i amagar-se, ja que si els trobaven, eren assassinats sense un judici previ. Els cadàvers d'aquests assassinats se'ls trobava tirats a les cunetes de les carreteres, i és per aquest motiu que se'ls sol conèixer com a **morts de les carreteres**. (val a dir que no només el bàndol republicà va perseguir i matar a persones de l'església catòlica, sinó que l'exèrcit Franquista també va torturar i matar a un gran nombre de clergues).

Aquests assassinats van crear grans tensions entre membres del comitè antifeixista de Ripoll, fent, fins hi tot, que molts d'aquests membres deixessin el seu càrrec. Per a salvaguardar l'integritat física de les persones, el comitè va repartir xiulets entre totes les persones que van ser detingudes per tenir ideologia de dretes perquè, un cop lliures, el fessin sonar si els milicians els anaven a buscar. Malgrat la mesura, el comitè es veia sobrepassat per a poder garantir l'integritat física d'aquestes persones, i entre 36 i 40 persones van ser assassinades, a Ripoll, durant aquests primers mesos de la Guerra Civil. S'ha de dir, per això, que un cop la situació es va estabilitzar, la Generalitat de Catalunya, així com els ajuntaments, van investigar aquests assassinats per trobar els culpables i poder-los jutjar pels crims comesos.

Amb l'inici de la guerra, a més, es va convocar una vaga general que va durar uns dies. En la reobertura de les empreses, molts propietaris o directors havien desaparegut o fugit, així que moltes d'aquestes empreses van ser col·lectivitzades i controlades per comitès d'obriers. Algunes empreses col·lectivitzades en les que els amos no havien fugit, es permetia, als seus amos, continuar treballant-hi però com a un treballador més.

Un altre aspecte a destacar, és que duran els primers mesos de la guerra, tothom que es volgués desplaçar havia de sol·licitar un permís de circulació que s'expedia des del comitè antifeixista local, ja que sense aquest passi, es podia considerar a les persones com a fugitives.

3. Els fets de Maig de 1937

Les diferències ideològiques de les diferents formacions polítiques i sindicals que formaven part dels diferents governs, tant en àmbit municipal, com en àmbit nacional, va fer que des d'un primer moment hi haguessin certes tensions entre totes aquestes organitzacions.

Totes aquestes tensions van culminar amb els coneguts Fets de Maig de 1937, on la lluita pel control de les diferents institucions va fer que s'enfrontessin grups comunistes a la Generalitat de Catalunya, així com lluites entre els

membres de la CNT en contra del POUM. El 7 de maig, el Govern Central de la Segona República es va fer càrrec de l'ordre públic de Catalunya i va enviar les forces de la guàrdia d'assalt a Barcelona.

De forma oficial, a Ripoll no hi va haver cap accident.

No obstant això, el 23 d'abril de 1937 a Ripoll hi havia 150 carrabiners que el govern de la Segona República volia enviar a Puigcerdà. Com que aquestes forces no van poder entrar a Puigcerdà van retornar a Ripoll i van augmentar fins a tenir un total de 500 efectius que es van quedar a l'andana de l'estació nova de ferrocarril. Els carrabiners van situar una metralladora sobre el local d'ERC i una altra a la cúpula de l'estació nova.

Veient aquests fets, es va convocar una reunió entre CNT, UGT i ERC per demanar que no hi hagués rancúnies i es deixés de patricular per la ciutat.

El 21 de juny, un nombre de 50 carrabiners ocupa l'Antic Convent de Monges, traslladant als refugiats que hi havia en aquell edifici a l'estació Nova del ferrocarril.

Una de les repercussions dels fets de maig va ser la il·legalització del POUM, fent que l'ajuntament recuperés els edificis que aquesta formació ocupava, per destinar-los a encabir-hi refugiats.

4. Subministraments i Economia

La majoria dels habitants de Ripoll es dedicava al sector industrial, i només uns pocs es dedicaven a l'agricultura i a la ramaderia.

Des d'inicis de la dècada de 1930 l'ajuntament va haver de lidiar amb les diferents crisis del sector tèxtil que havien fet augmentar l'atur entre la població de Ripoll.

Per lidiar amb l'atur, l'ajuntament va intentar fer obres de pavimentació de carrers, creació i millora de la xarxa de clavegueram, etc., per a ocupar als aturats. A més, es va variar les jornades laborals del sector tèxtil, creant jornades de 3, 4 o 5 dies. Malgrat aquestes mesures, l'atur va anar augmentant, fent que la conflictivitat social fos cada vegada més gran. Aquesta tensió es va traduir amb un gran nombre de vagues i enfrontaments entre empresaris i obrers. El 1935, gairebé el 20 % de la població estava a l'atur.

Amb l'inici de la guerra, aquests problemes es van veure incrementats, i van ser una de les tasques més complicades que es va haver d'enfrontar l'Ajuntament de Ripoll.

El mes de setembre es va recuperar el mercat setmanal, que havia quedat paralitzat pel cop d'Estat. Malgrat que aquest mercat se solia celebrar els diumenges, a partir de setembre es va passar a celebrar els dissabtes. Tot i això, la manca de productes de primera necessitat era evident, i ja al novembre de 1936 faltava sucre, tabac,

1. Cues per recollir un panet (Autor: E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès)

mongetes, patates i cansalada. També hi havia problemes amb el combustible, fent que la gent anés a talar arbres als boscos del voltant de la ciutat. Aquesta tala d'arbres va crear seriosos conflictes entre el consistori de Ripoll i els municipis que l'envolten.

L'ajuntament va intentar controlar els aliments, i a finals de 1936 es va prohibir la venda directa d'ous, centralitzant la venda d'aquests en dependències municipals.

La falta d'aliments es va anar veient agreujada amb l'arribada de refugiats i membres dels diferents cossos de seguretat. Per a poder fer front a aquesta mancança de productes, ja al 1937, l'ajuntament va implantar el "Carnet Familiar", una tarja de racionament per intentar garantir l'accés als aliments a tota la població. La tensió creada per les llargues cues que havien de fer els habitants per aconseguir aliment van provocar diverses manifestacions, on els habitants es queixaven de l'escassetat i l'augment dels preus. Per fer front a l'escassetat, es van començar a cultivar els solars vuits que hi havia al municipi, i es van crear menjadors col·lectius i per la infància.

Paral·lelament a aquests problemes, el mercat negre de productes de primera necessitat va créixer molt, agreujant, encara més, el malestar que sentia la població.

Un altre problema durant la guerra, va ser la poca quantitat de diner que corria pel mercat. La manca de moneda fraccionaria va fer que l'ajuntament de Ripoll, igual que la resta d'ajuntaments de Catalunya, emetés bitllets de curs legal que només tenien validesa dins del terme municipal. En aquest aspecte, el 8 de maig de 1937 Ripoll va emetre un total de 50000 pessetes creant 30000 bitllets d'una pesseta i 20000 bitllets de dues pessetes. Els bitllets de dues pessetes no van sortir a circulació, i en substitució seva, es va emetre 20000 pessetes en bitllets de 0.50 cèntims. El 15 d'octubre del mateix any es van emetre 40000 bitllets d'una pesseta i el 29 d'octubre es va fer una emissió de 10000 pessetes en bitllets de 0.25 cèntims. Malgrat aquestes emissions monetàries, l'economia no es va agilitzar, i la moneda de curs local es va retirar de la circulació el 20 de maig de 1938.

La guerra va anar avançant, i a tots els municipis es van anar fent actes benèfics per recaptar material o diners per enviar al front o per ajudar a les famílies més pobres.

A més, des de l'inici de la guerra van començar a arribar a Ripoll un gran nombre de refugiats. Ripoll, com a capital de comarca, va ser l'encarregada d'anar repartint els refugiats entre la resta de poblacions ripolleses. L'arribada de refugiats va suposar un augment en les mancances d'aliment però l'acolliment per part de la població va ser, en general, bo, ja que la gent sentia gran empatia per un problema que tots estaven patint.

5. Accions per la Guerra

Des d'un primer moment, l'ajuntament va haver de fer front a l'organització de la guerra i a la defensa de la ciutat.

La situació geogràfica de Ripoll, a la vora de la frontera francesa, va fer que des d'un primer moment un gran nombre de fugitius passessin per aquesta població per poder traspasar la frontera Francesa. Des de l'administració, es va perseguir a tots els pròfugs, així com els que els ajudaven a fugir. Tots els guies de muntanya que es van descobrir ajudant a traspasar la frontera a pròfugs se'ls van imposar multes econòmiques o se'ls va desterrar a més de 50 quilòmetres de la frontera.

El transcurs de la guerra, a més, va fer que cada vegada més habitants fossin cridats per anar al front, cosa que va paraitzar l'economia local. És per aquest motiu que l'ajuntament va demanar un permís per als pagesos locals cridats al front, per a que aquests poguessin tornar al municipi durant 6 setmanes per a poder fer la sembra, ja que els camps estaven buits. També es va crear una escola per formar a les dones en els oficis que solien fer els homes. La intenció d'aquesta escola era que les dones poguessin substituir als homes, i evitar, així, que l'economia local quedés més paraitzada.

Les necessitats del front van ser constants, i des d'un primer moment es van requisar gran nombre de vehicles per a ser utilitzats per a l'exèrcit. També es

2Refugi antiaeri Plaça de l'Ajuntament. (Autor: E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès)

va restringir l'accés a combustibles, malmetent la comunicació ferroviària i automobilística de Ripoll.

A més, la Generalitat va requisar, directament, tres empreses de Ripoll per a transformar-les en indústries de guerra.

Per a la defensa directa del poble, des de 1937 es van començar a fer proves amb sirenes per alertar a la població de possibles bombardejos. També es van planificar i construir dos refugis antiaeris.

Després de la Batalla de l'Ebre, es van endurir les mesures per a la defensa de la població, i des de l'Ajuntament es va emetre un ban en el que es prohibia l'ús de sirenes i altres senyals que poguessin confondre a la població. També es va prohibir utilitzar els túnels del ferrocarril transpirinenc com a refugi, i es va prohibir mostrar cap llum duran la nit, per evitar bombardejos nocturns. També es va obligar a que tothom aportés el 2% dels seus sous per a despeses municipals, i tots els que es volguessin construir un refugi particular, havien de tenir l'aprovació de la junta local.

6. Ripoll al final de la guerra

El 23 de gener de 1939 es va declarar l'Estat de Guerra a Ripoll. Des d'aquell moment, el control del poble va passar a mans de l'exèrcit. Duran aquells dies, grans riuades de gent passaven dia i nit per Ripoll, intentant arribar i traspasar la frontera francesa i poder salvar-se de la guerra.

A més, duran els dies 22, 23 i 25 de gener i 5 de febrer Ripoll va patir els bombardejos de les tropes Franquistes. A causa dels bombardejos, uns 160 edificis es van veure afectats.

El 7 de febrer de 1939, l'exèrcit Franquista va ocupar Ripoll. Començava, així, la dictadura Franquista en aquest municipi. En la retirada, l'exèrcit republicà va destruir alguns edificis per intentar frenar l'exèrcit rebel i poder guanyar temps, tant pels refugiats com per ells mateixos, per poder traspasar la frontera francesa.

Monestir de Ripoll

Un dels edificis més característics de Ripoll és el seu monestir, essent molt famosa la seva gran portalada d'estil Romànic.

Amb l'esclat de la guerra, un gran moviment anticlerical va destruir un gran nombre d'esglésies, imatges i objectes religiosos, malgrat que la majoria de comitès locals van intentar salvaguardar-los.

Entre els dies 21 i 22 de juliol, de 1936, el comitè de Ripoll, seguint ordres de la Generalitat, va requisar el Monestir, les esglésies de Sant Pere i Sant Eudald, i el convent de les germanes Carmelites. També van intentar salvar grans quantitats d'objectes i imatges religioses portant-les en cases requisades pel mateix comitè.

El dia 22 de juliol van començar els saquejos en alguns d'aquests edificis, on es van extreure les imatges i altres elements religiosos del seu interior per transportar-los al "Torín" on es van cremar en una gran foguera.

El comitè, per això, no va poder salvaguardar tots els edificis religiosos, i el dia 23 de juliol es va cremar l'església del Roig i les ermites del Remei i el Calvari, així com la imatgeria del convent de les Carmelites i l'arxiu parroquial i notarial. A part de cremar les imatgeries, també es van fer registres a les esglésies per trobar armes contrarrevolucionaries, ja que es tenia la sospita de l'existència d'arsenals amagats. En aquests registres no van trobar les armes, però alguns milicians van aprofitar per profanar les tombes que hi havia a les catacumbes de les esglésies registrades.

3 [Protecció de la portalada del Monestir \(Autor: E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès\)](#)

4 Fotos de la destrucció de material iconogràfic religiós (Autor. Desconegut. Arxiu Comarcal del Ripollès)

La única església que es va derruir, va ser la de Sant Eudald. Val a dir, per això, que ja des de principis de la Segona República hi havia hagut el projecte de derruir-la per solucionar els problemes urbanístiques que suposava la seva localització.

Molta gent que formava part del clero es van veure obligats a fugir o amagar-se. Els actes religiosos van quedar prohibits de forma oficial, i molts els feien de forma clandestina a les seves cases particulars. Malgrat això, a Ripoll, al cap de tres mesos de l'alçament militar, es celebraven misses privades tolerades pel comitè local.

El 1938, l'Ajuntament va construir un mur de contenció davant la portalada del monestir de Ripoll, per por a que possibles bombardejos la poguessin destruir. Gràcies a aquest mur, avui en dia encara podem gaudir d'aquesta portalada romànica.

Plaça de l'Abat Oliba

Aquesta plaça, coneguda com a Plaça de la República, va ser el centre de moltes de les manifestacions que es van fer a Ripoll durant la Segona República i duran els anys de la guerra civil.

Aquestes manifestacions van ser per queixar-se de l'augment de l'atur, de l'augment dels preus dels productes, i de la gran escassetat d'aliments, entre d'altres.

5 Manifestació. (Autor desconegut. Arxiu Comarcal del Ripollès)

*Creuem la Plaça Abat Oliba direcció est
64m*

Museu Etnogràfic

A les golfes de l'església de Sant Pere, hi havia situat el museu etnogràfic de Ripoll. Amb l'inici de la Guerra, un gran nombre d'edificis o objectes religiosos van ser cremats. Els milicians van entrar en aquest museu, i van destrossar tots els objectes i imatges religioses que es van trobar. La resta d'objectes del museu van ser respectats. El fet de respectar tots els objectes que no fossin religiosos ens demostra que el moviment, almenys a Ripoll, era, únicament, anticlerical, ja que no hi ha constància de destrosses i robatoris d'altres objectes del museu.

*Dirigim-nos a la Plaça de l'Abat Arnulf, que ens queda a l'est
39m*

*Baixem, direcció sud, pel Carrer del Raval de Sant Pere
20m*

*Girem a la dreta i anem pel carrer de Berenguer el Vell
83m*

Escola Vedruna

En aquest edifici es on es trobava l'antic convent de les germanes Carmelites.

L'edifici va ser requisat pel comitè de Ripoll, i va ser saquejat per a poder cremar tots els objectes religiosos que hi havia en el seu interior.

Després de ser saquejat, aquest edifici va ser utilitzat pels Carrabiners, les forces encarregades de salvaguardar la frontera i evitar que la gent fugís, per a establir-hi la seva seu.

A finals de 1938, la brutalitat de la guerra va fer que s'instal·lés, en aquest local, un hospital militar per poder atendre a tots aquells soldats que eren ferits al front.

*Creuem el carrer i baixem, direcció sud-oest, pel carrer Carretera de Ribes
148 m*

A la nostra esquerra hi ha el Club Esportiu de Ripoll

Club Esportiu Ripoll

Aquí hi havia situada **Can Matabosch**. Aquesta casa va ser requisada, des d'un primer moment, pel comitè local de Ripoll.

Duran els anys de guerra, aquesta casa va tenir diferents usos. En un primer moment, el comitè va traslladar-hi un gran nombre d'imatges i objectes religiosos per salvaguardar-los i protegir-los dels milicians. Hi ha la sospita, a més, que en aquesta cas s'hi van construir bombes de mà. Quan el comitè antifeixista local es va dissoldre, aquesta casa va passar a ser utilitzada pel cos de carrabiners.

Baixem pel Carrer de Carretera de Ribes

20m

A la nostra dreta hi ha la Biblioteca Lambert Mata i l'escola Salesiana

Biblioteca Lambert Mata

No en sabem exactament per a què es va usar, però aquest edifici va ser un dels requisats pel comitè de Ripoll.

Escola Salesiana

En temps de la Guerra, aquest edifici és on hi havia l'**Escola Mútua Sant Hou**. Aquest va ser un altre dels edificis ocupats pel comitè en l'esclat de la Guerra Civil.

En aquest cas, en aquest edifici s'hi va instal·lar una presó provisional. En aquesta presó s'hi van retenir a tots els detinguts del 22 de juny de 1936. La majoria d'aquests detinguts eren persones considerades feixistes o de dretes.

Baixem fins al final del carrer Carretera de Ribes

54m

A la nostra dreta hi ha la Farga Palau

Farga Palau

La Generalitat va requisar tres empreses de Ripoll per convertir-les en indústries de Guerra. Aquestes estaven controlades per la Comissió d'Indústries de Guerra, presidida per Josep Tarradellas. Després dels fets de maig, totes

aquestes indústries van passar a ser controlades pel Ministeri de Defensa del Govern de la Segona República.

Les empreses destinades a la Guerra van ser:

- **Hispano Suïssa.** Aquesta empresa va passar a ser anomenada fàbrica S.A.F. núm. 9 i comptava amb 73 treballadors. Es dedicaven a fer motors d'aviació. Segons informes d'espionatge de l'exèrcit Franquista, en aquesta fàbrica també s'hi construïen grans quantitats de bombes per a l'aviació.
- **Fàbrica Casals Germans,** coneguda com a fàbrica N. Aquesta fàbrica tenia una foneria i ja havia estat usada per a fabricar material de guerra per a la 1e Guerra Mundial. Durant la Guerra, es van dedicar a fabricar uns torns especials per a poder foradar canons balístics, fusells i metralladores. També van dedicar-se a fabricar les carcasses per a bombes de mà, morters i bales antitancs. Ja cap a finals de la guerra, van fabricar fresadores i torns que es portaven al front per a poder reparar les armes dels combatents. No sabem, exactament, quants treballadors va tenir.

Segons els informes d'espionatge de l'exèrcit Franquista, en aquesta fàbrica també s'hi construïen metralladores.

- **Fàbrica d'Aram d'Antoni Palau.** Aquesta era l'indústria de Guerra més petita que hi havia a Ripoll. En aquesta fàbrica, s'hi van fabricar rotllanes de forçament per a projectils balístics. No sabem quans treballadors va tenir.

Per a poder tirar endavant aquestes indústries, es va enviar a Ripoll un equip humà especialitzat en la construcció d'armes. La majoria d'aquests eren enginyers o mecànics, i eren els encarregats de dirigir als treballadors locals.

No sabem exactament quants treballadors van estar involucrats en aquestes tres indústries, però una de les característiques que tenien aquests treballadors, es que se'ls considerava mobilitzats, i, per tant, aquests no eren cridats a anar al front de batalla. A més, com que se'ls considerava una peça estratègica clau per a la guerra, tenien un tracte diferencial en el racionament de menjar, i rebien una quantitat més elevada que la resta de la població. Malgrat tot, aquests treballadors havien de treballar dissabtes i diumenges, i malgrat fer més hores, només cobraven 40 hores setmanals.

Girem a l'esquerra i continuem pel carrer del Prat

90m

Continuem recte pel carrer Nou fins al final

70m

Girem a la dreta i creuem, direcció sud-est, la Plaça Gran

32m

Girem a la dreta i creuem el pont

103m

Passeig Ragull

Aquí explicarem un parell de fets, un de principis de la guerra i l'altre a finals d'aquesta.

El primer fet es que el 20 de juliol de 1936 va córrer el rumor que 4 o 5 camions plens de feixistes es dirigien a Ripoll per a realitzar l'alçament militar en aquest municipi. En assabentar-se d'aquest rumor, les milícies de Ripoll, junt amb les forces de seguretat que hi havia en aquest municipi van col·locar, en el pas de nivell, a vuit vagons de tren per a realitzar-hi una barricada. Per a defensar aquest punt, gent armada es va situar a dins del tren i a les cases del voltant. Per sort, tot va acabant sent un rumor, i el dia 21 de juliol es va desmuntar la barricada.

El segon fet destacat en aquest punt va ser el 5 de febrer de 1939, ja a finals de la Guerra. Aquell dia, Ripoll va rebre el quart i últim bombardeig per part de les tropes Franquistes. En aquest bombardeig es van tirar unes 50 bombes que van caure als voltants d'aquest passeig. Sembla ser que no es va tirar cap bomba incendiària. Les bombes d'aquest bombardeig van tocar un camió que estava carregat de trilita, i va causar una gran explosió, maximitzant el efectes d'aquest bombardeig.

Efectes de l'explosió del camió de trilita (Autor desconegut. Arxiu Comarcal del Ripollès)

Ens dirigim, direcció sud-est pel Passeig Ragull fins a trobar l'escola Joan Maragall
311m

Escola Joan Maragall

Just davant d'aquesta escola va ser on es va construir un dels **refugi antiaeri** que va tenir Ripoll. Era el Refugi número 1 i constava d'un túnel de 75 metres quadrats amb portes d'entrada i sortida. Malauradament, aquest refugi no es va poder utilitzar mai, ja que deficiències en la seva construcció feia que aquest s'inundés amb facilitat. En aquest edifici, a més, s'hi va instal·lar un hospital d'evacuació a finals de 1938.

Fem mitja volta i pugem per Passeig Ragull
53m

Girem a la dreta i ens dirigim cap al Parc temàtic del Pirineu

129m

Girem a la dreta i creuem tot el Parc temàtic del Pirineu

281m

Girem a l'esquerra i creuem el pont de Ripoll

100m

Girem a l'esquerra i pugem, direcció nord-oest, pel Passeig del Ferro

37m

A la nostra dreta hi ha l'edifici de l'Estació Vella de Ferrocarril

Estació Vella de Ferrocarril

Al llarg de la guerra van anar arribant, a Ripoll, un gran nombre de refugiats. Aquests grups estaven formats per persones que fugien de zones ocupades per les tropes Franquistes, o per zones properes al front de batalla.

Els primers refugiats que van arribar a Ripoll, ho van fer el 17 de novembre de 1936 i provenien del Front de Madrid.

Ripoll, com a capital de comarca, va crear el **Comitè Comarcal d'Ajut als Refugiats**, que s'encarregava d'organitzar actes per recollir fons per a mantenir als refugiats, així com de redistribuir aquests refugiats entre les diferents poblacions del Ripollès.

Ripoll solia albergar entre 450 i 500 refugiats. Va distribuir aquests refugiats en cases particulars i en edificis que havien estat requisats, com l'estació Nova de Ferrocarril i l'estació Vella.

El problema va ser que les estacions, que van ser destinades a establir-hi alguns refugiats, van ser, des d'un primer moment, un objectiu militar per a les tropes Franquistes. Es per aquest motiu que els dies 22 i 23 de gener de 1939, aquests edificis van ser objectiu dels bombardejos de l'aviació Franquista, que van intentar tallar les vies de comunicació i d'escapament de Ripoll.

Anem, direcció nord-oest pel Passeig del Ferro

400m

Creuem les vies del tren i pugem per Passeig de Sant Francesc

85m

Girem a l'esquerra i creuem el Pont del Casino

96m

Girem a la dreta cap a la Plaça Gran

10m

Cal Xaró

Una de les cases que també es va requisar per part del comitè local de Ripoll va ser Cal Xaró.

En aquesta s'hi va ubicar, després d'haver ocupat temporalment la rectoria del poble, la seu de la CNT i, paulatinament, de totes les seccions d'aquest sindicat, com l'Associació de

Dones Llibertàries, les Joventuts Llibertàries i la redacció del setmanari Humanismo (la revista de difusió que tenia aquest sindicat).

A l'acadèmia catòlica, que estava situada, també, en aquesta plaça, és on es va instal·lar el PSUC. Com va passar amb la CNT, diferents seccions del PSUC es van instal·lar en aquest edifici, com les Joventuts Socialistes Unificades, l'Associació de Dones Antifeixistes, els Amics de la URSS o la redacció de la revista Triomf. En aquest edifici, a més, es va crear el cinema **Lina Òdena**, controlat per aquest partit polític.

Creuem, direcció nord, la Plaça Gran

37m

A la nostra esquerra hi ha la Casa Marquès d'Alós

Casa Marquès d'Alós

Aquí es on es va instal·lar Esquerra Republicana de Ripoll, i va utilitzar aquest edifici com a seu.

Tal i com hem explicat anteriorment, durant els fets de Maig de 1937, els carrabiners van instal·lar, en aquest edifici, una metralladora per a controlar la població i possibles lluites armades.

Dirigim-nos, direcció nord, la Plaça Gran

75m

Girem a l'esquerra fins a la Plaça de Sant Eudald

25m

Plaça de Sant Eudald

En aquesta plaça hi havia situada l'església de Sant Eudald, l'única església que es va enderrocar a Ripoll. Val a dir, per això,

que ja des de principis de la dècada de 1930 hi havia diversos projectes per enderrocar aquest edifici, ja que la seva ubicació causava greus problemes urbanístics.

Un cop acabada la guerra, en aquesta plaça es va intentar

7 **Enderrocament de l'església de Sant Eudald (Autor J. Fosses. Arxiu Comarcal del Ripollès)**

ubicar-hi un monument per als caiguts al 1939.

Creuem la Plaça de Sant Eudald direcció est

40m

Girem a la dreta i pugem, direcció nord-oest, per carrer de Sant Pere

36m

Continuem recte

41m

Girem a l'esquerra i continuem per carrer de Sant Jaume

42m

Girem a la dreta i pugem per carrer de Donya Estasia

25m

Plaça del Cinema Ideal

Malgrat la Guerra, la línia de front es trobava lluny de Ripoll durant els primers anys de guerra i, en certa manera, la gent intentava portar una vida normal.

En aquella època era molt típic, als bars, fer apostes en els jocs de taula. Aquest tipus d'activitat va ser durament criticada per les joventuts llibertaries i la CNT, ja que hi havia una guerra en joc. Aquest fet va fer que, ja des de 1936, l'Ajuntament prohibís les apostes més enllà del cost de la consumició. Malgrat la prohibició, sabem que els jocs d'apostes no es van paraitzar.

També es va criticar fortament la prostitució, ja que aquesta denigrava a les dones que l'exercien. Sabem que a Ripoll hi havia dos bordells, un a Can Persianes i l'altre a la Carretera de Barcelona.

Una altra de les distraccions que tenia la societat, era el teatre. En aquella època es van crear diversos grups de teatre amateurs que feien les seves representacions en diferents locals del municipi.

Igual que el teatre, també hi havia quatre sales de cinema on es passaven diverses projeccions. Aquests cinemes eren el **cinema Comta**, l'**antic Casino i el cinema Ideal**, i el cinema **Lina Òdena** creat pel PSUC i situat a l'antiga Acadèmia Catòlica. Des de l'Ajuntament, es va crear el **Comitè Econòmic d'Espectacles Públics** que va passar a controlar aquestes sales de cinema.

Normalment, als cinemes es passaven reportatges del front, fets, bàsicament, per Laya Films o per Cinnamond Films, els quals explicaven l'avanç de la guerra. Aquests, no deixaven de ser propaganda política per animar a la població i impedir que l'estat d'ànim decaigués.

Les sessions de cinema es van paralitzar al novembre de 1938, ja que la guerra estava a tocar, i els locals van ser utilitzats per a ubicar-hi les tropes de l'exèrcit Republicà que arribaven a Ripoll.

Girem a la dreta i creuem la Plaça del Cinema Ideal

14m

Continuem, direcció est, pel carrer del Monestir

42m

Girem a l'esquerra i pugem per la Plaça Cívica

20m

Creuem el carrer i arribem a la Plaça de l'Ajuntament

Plaça de l'Ajuntament

En aquesta plaça es va construir el segon refugi antiaeri que hi va haver a la ciutat. Per desgracia per a la població de Ripoll, aquest refugi tampoc es va poder utilitzar, ja que aquest estava just al costat de la sèquia que passa pel mig de Ripoll, i si algun projectil

hagués tocat la sèquia, l'aigua que aquesta transportava hagués inundat el refugi antiaeri, convertint-lo en una trampa mortal per a les persones que s'hi haguessin refugiat.

8 Vagons incendiats
(Autor. E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès)

A mesura que s'acostava al final de la guerra, la ciutat es va anar preparant. No en sabem la data exacta, però es van col·locar a dos observadors a les torres del monestir per informar de possibles atacs aeris. El dia 22 de gener de 1939 es va produir el primer dels 4 bombardejos que Ripoll patiria. En aquest bombardeig van caure entre 20 i

25 bombes en un radi de 400 metres, on l'objectiu era l'estació de ferrocarril.

9 Voladura pont del ferrocarril (Autor. E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès)

Com a conseqüència d'aquest bombardeig, junt amb la proximitat del front, el 23 de gener es va declarar l'Estat de Guerra, fent que el control municipal passés en mans de l'exèrcit republicà. Durant aquest dies, grans riuades de gent passaven per Ripoll, intentant fugir a França. El mateix 23 de gener, Ripoll va ser objecte d'un segon bombardeig, en el que van caure entre 30 i

40 bombes al sector de l'estació de ferrocarril.

El tercer bombardeig va ser el 25 de gener. En aquest bombardeig, l'objectiu va ser la muntanya de Sant Bartomeu, encara que en desconeixem la intencionalitat.

L'últim bombardeig es va efectuar el dia 5 de febrer. En aquest bombardeig, van caure unes 50 bombes essent, objectiu, el centre del poble. Malauradament, tal i com hem explicat abans, en aquest bombardeig es va tocar un camió que estava carregat de trilita, provocant una

10Voladura Pont ferrocarril (Autor. E. Graells. Arxiu Comarcal del Ripollès)

explosió de grans dimensions que va afectar a un gran nombre d'edificis.

11Casa Mauri cremada en retirada republicana (Autor desconegut. Arxiu Comarcal del Ripollès)

Finalment, el dia 7 de febrer de 1939, la Divisió 51 del Cos de l'Exèrcit d'Aragó de l'Exèrcit Franquista va començar una ofensiva per ocupar Ripoll. No sembla que hi hagués una gran resistència per part de l'exèrcit Republicà, i a la tarda, l'exèrcit

Franquista va ocupar Ripoll. Segons sembla, l'exèrcit Republicà, abans de retirar-se de Ripoll, van destruir diferents immobles de la Plaça Gran, així com la central Telefònica i

Elèctrica de Ripoll, la fabrica de "Yesos Ripoll", la fabrica Rocafiguera, la fàbrica de xocolata Sirvent i algunes altres cases del poble, segurament per impedir que l'exèrcit Franquista se'n pogués aprofitar. Malgrat aquestes destruccions, l'exèrcit Franquista va fer uns 150 presoners, va poder recuperar 15 locomotores i 200 vagons de tren, i es va trobar les indústries de Guerra Hispano-Suiza i Casals Germans intactes, poden usar tot el material que hi havia en el seu interior.

Des de COOLTUR desitgem que hàgiu gaudit d'aquesta ruta turística, i que tingueu molt bon dia.

